Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto

9.10.2018

Maahanmuutto-osasto
Neuvotteleva virkamies Tiina Snellman

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan kuuleminen 11.10.2018 klo 12.15

HE 96/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä

Sisäministeriön asiantuntijalausunto

Turvapaikanhakijatilanteen kehitys

Turvapaikanhakijoiden määrä on pysynyt maltillisena. Turvapaikkahakemuksia on jätetty tämän vuoden aikana[1] noin 3 300. Uusien hakemusten määrä on ollut noin 53 % hakemuksista. Lähes puolet vireille tulleista hakemuksista on kielteisen päätöksen saaneiden uusintahakemuksia. Vuonna 2018 vireille tulevien turvapaikkahakemusten määrän arvioidaan olevan noin 5 000. Vuoden 2019 talousarvion laadinnassa laskentaolettamana on käytetty noin 4 000 uuden turvapaikkahakemuksen vireille tuloa ja uusintahakemuksia jätettäisiin noin 1 800.

Maahanmuuttovirasto on tehnyt tänä vuonna yhteensä n. 5 000 turvapaikkapäätöstä. Ratkaisuista myönteisten osuus on ollut 44 % ja kielteisten 30 %, tutkimatta on jätetty 19 % ja rauenneita on ollut 7 %. Ensimmäistä päätöstä odottaa tällä hetkellä n. 2 800 henkilöä. Hallintotuomioistuimissa on turvapaikkaratkaisujen valituksia vireillä yhteensä n. 5 200. Hallinto-oikeuksista on tämän vuoden aikana palautunut Maahanmuuttoviraston käsittelyyn n. 2 400 ratkaisua (34 % hallinto-oikeuksien ratkaistuista). Kaikista ratkaistuista on laintulkinta- tai menettelyvirheitä ollut 5 %.

Turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmää on sopeutettu hakijamäärää ja vastaanoton piiristä poistumaa vastaavasti. Vastaanottokeskusten määrä on laskenut 43 yksikköön ja alaikäisyksiköitä on 6. Esimerkiksi vuoden 2015 lopussa vastaanottokeskuksia oli 144 ja alaikäisyksiköitä 68.

Vastaanoton piirissä on tällä hetkellä noin 11 000 henkilöä, joista suurin osa on kielteisen päätöksen saaneita henkilöitä (n. 8 500). Vastaanottokeskuksissa heistä asuu noin 7 000 ja yksityismajoituksessa noin 3 900 henkilöä. Vastaanottopalvelut on lakkautettu vastaanottolain 14 §:n nojalla yhteensä 464 henkilöltä. Kuntaan muuttoa odottaa n. 550 myönteisen päätöksen saanutta. Vuonna 2019 vastaanoton piirissä olevien määrän ennakoidaan alenevan keskimäärin noin 10 000 henkilöön.

Vastaanoton piirissä olevien määrä on vähentynyt odotettua hitaammin, koska kielteisen päätöksen saaneet ovat valittaneet saamastaan päätöksestä hallintotuomioistuimiin ja osa hakijoista on myös hakenut uudestaan turvapaikkaa kielteisen päätöksen saatuaan. Turvapaikkaprosessin eri vaiheiden eteneminen ts. hallintotuomioistuinten kyky ratkaista vireillä olevat valitusasiat, kielteisen päätöksen saaneiden maasta poistamisen tehostuminen, vapaaehtoiseen paluuseen ohjaaminen sekä oleskeluluvan saaneiden kuntaan siirtymisen nopeus vaikuttaa vastaanoton piirissä vietettävään aikaan. Kotoutumistoimenpiteisiin pääsy tulee

[1] 1.1.-7.10.2018

varmistaa viipymättä, mutta korkeintaan kahden kuukauden kuluttua turvapaikkapäätöksen tiedoksisaannista.

Turvapaikanhakijamäärien muutokset voivat olla äkillisiäkin, ja siksi hallinnossa on varauduttu aiempaa paremmin hakijamäärien nousuun ennakointia kehittämällä. Turvapaikkaprosessia on kehitetty, jotta lupakäsittelylle määrätyt lakisääteiset käsittelyaikatavoitteet voidaan Maahanmuuttovirastossa saavuttaa. Turvapaikkahakemuksissa on vuoden 2018 heinäkuusta lähtien ollut pääsääntönä, että virasto tekee päätöksen 6 kk:n kuluessa turvapaikkahakemuksen vireilletulosta.

Ulkomaalaisten lupaprosessit pyritään pitämään nopeina ja tehokkaina, myös turvapaikanhakijamäärien vaihtelut huomioiden. Kansainvälisen suojelun, maahanmuuton ja kansalaisuusasioiden lupaprosessien kehittämistyössä hyödynnetään digitalisaation mahdollisuuksia. Poikkihallinnollisen ulkomaalaisasioiden sähköisen asiankäsittelyjärjestelmän eli UMA -järjestelmän avulla automatisoidaan asiankäsittelyprosesseja ja lisätään asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden sähköisen asioinnin palveluita niihin soveltuvissa asioissa myös tulevina vuosina.

Kansainvälistä suojelua saavien kuntiin ohjaaminen

Voimassa olevan kotoutumislain mukaan ELY-keskus vastaa kansainvälistä suojelua saavien kuntaan osoittamisesta ja sen edellyttämästä kuntayhteistyöstä. Hallituksen esityksen mukaan ELY-keskukset osoittivat vuonna 2017 kuntapaikoille n. 25 % oleskeluluvan saaneista turvapaikanhakijoista. Itsenäisesti muutti kuntiin sitä vastoin peräti n. 45 % luvan saaneista ja vastaanottokeskusten avustamana n. 30 %. Tämän vuoden aikana ELY-keskusten kuntasijoitukset ovat kuukausittain määrällisesti laskeneet. Esimerkiksi syyskuussa ELY-keskukset osoittivat kuntiin vain 35 henkilöä, kun taas itsenäisesti kuntiin muutti 129 oleskeluluvan saanutta henkilöä ja vastaanottokeskusten avustamana 67 henkilöä.

Kotoutumislain mukaan oleskeluluvan saaneita turvapaikanhakijoita ohjataan ensisijaisesti ELY-keskusten neuvottelemille sopimusperusteisille kuntapaikoille. Maahanmuuttovirasto on ohjeistanut, että mikäli sopimuspaikkoja ei ole riittävästi, vastaanottokeskus voi avustaa asiakasta löytämään kohtuuhintaisen vuokra-asunnon vastaanottokeskuksen ELY-alueelta. Vastaanottokeskukset järjestävät muuttoneuvontaa sen jälkeen, kun asiakas on saanut tiedon myönteisestä oleskeluluvasta. Asiakas voi myös muuttaa itsenäisesti haluamaansa kuntaan joko turvapaikkaprosessin aikana tai oleskeluluvan saamisen jälkeen.

Kuntapaikkojen saatavuus on ollut jo vuosia hyvin ongelmallista eikä kuntapaikkatarpeisiin ole pystytty vastaamaan. Tämän johdosta vastaanottokeskuksen tukema tai itsenäisesti toteutuva muutto on ollut huomattavasti ELY-keskuksen sopimusperusteista kuntaan ohjaamista suurempaa. Vastaanottokeskuksen avustamasta muutosta ei kuitenkaan ole tällä hetkellä säännöksiä lainsäädännössä eikä vastaanottokeskuksilla ole erityistä resurssointia ohjaustehtävän hoitamiseksi. Oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden kuntaan ohjaamisen lisäksi on Maahanmuuttovirasto vastannut myös kiintiöpakolaisten maahantulon järjestelyistä sekä kuntaan sijoittamisesta. Kiintiöpakolaisten kuntaan ohjaamisen pelisäännöt ja toimijoiden roolit ovat kuitenkin olleet selkeät ja ongelmattomat.

Hallituksen esityksellä laiksi kotoutumisen edistämisestä pyritään vahvistamaan kansainvälistä suojelua saavien kuntaan ohjaamisen suunnittelua ja selkiyttämään maakunnan, vastaanottokeskusten ja Maahanmuuttoviraston vastuista kuntaan ohjaamisessa. Maakunnalle säädettäisiin yleis- ja yhteensovittamisvastuu maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämisestä, suunnittelusta ja seurannasta sekä yhteensovittavasta suunnittelusta alueensa kuntien kanssa. Kuntaan ohjaamisen strategisesta suunnittelusta vastaisi maakunta ja se perustuisi valtakunnallisen aluekehittämispäätöksen suunnitteluun ja kehittämiseen.

Sisäministeriö kannattaa esityksen em. lähtökohtia. Kuntaan osoittamisen ensi sijainen vastuutaho on maakunta. Myös vastaanottokeskukset voivat tukea kansainvälistä suojelua saavien siirtymistä kuntaan vastaanottopalveluita laajempien kotoutumis- ja muiden peruspalveluiden piiriin. Sisäministeriö painottaa tässä kohtaa maakunnan vastuuta palveluiden piiriin ml. asunto pääsemiseksi. Vastaanottokeskuksen tehtävänä ei ole järjestää asuntoja vastaanottokeskuksesta kuntaan siirtyville luvan saaneille asiakkailleen vaan vastuu tästä on maakunnalla, osana yhteensovittavaa vuotuista suunnitteluaan. Myös äkilliseen turvapaikanhakijamäärien kasvuun ja sitä kautta kansainvälistä suojelua saavien kuntapaikkojen ja

kotoutumispalveluiden tarpeisiin tulee maakuntien suunnittelussaan varautua. Varautuminen ja valmius kuntapaikoille ohjaamiseksi ei voi tässäkään tilanteessa jäädä yksinomaan turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmän vastuulle vaan maakunnan rooli vastuunkantajana ja palveluiden piiriin pääsyn varmistajana on oltava ensi sijainen myös näissä tilanteissa.

HE-esityksessä on säädetty myös kuntaan ohjaamisen tiedoista (39 §) ja kuntaan ohjaamista koskevien tietojen käytöstä (40 §). Sisäministeriö toteaa, että jatkossa kuntaan ohjaamista koskevat rekisterisäännökset sijoitetaan uuteen maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiin, jossa säännellään henkilötietojen käsittelystä kuntaan ohjaamista koskevassa tarkoituksessa. Edellä mainitut pykälät tulevat siten kumoutumaan sisäministeriössä valmisteilla olevan maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiesityksen myötä.

Liitteet -

Jakelu TyV@eduskunta.fi

Tiedoksi oikeus@intermin.fi
Sisäministeri Mykkänen
Kansliapäällikkö Salmi
Erityisavustaja Andersson-Bohren
Johdon sihteeri Vihervirta
Johdon sihteeri Söderman
Johdon sihteeri Landström